Сборник съдебна практика

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ
A. RANTOS
представено на 14 юни 2022 година [1]

Съединени дела C-702/20 и C-17/21

SIA „DOBELES HES“ (C-702/20)
Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (C-17/21)
в присъствието на
Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija,
Ekonomikas ministrija,
Finanšu ministrija,
SIA „GM“,
Ekonomikas ministrija,
Finanšu ministrija

(Преюдициално запитване, отправено от Augstākā tiesa (Senāts) (Върховен съд, Латвия)

„Преюдициално запитване — Член 107, параграф 1 ДФЕС — Задължение на публичния оператор да се снабдява от производителите на енергия от възобновяеми източници на цена, по-висока от пазарната — Обезщетение за вреди за неполучените като помощ суми — Съществуваща помощ — Нова помощ — Задължение за уведомяване — Помощ de minimis — Кумулиране — Приспадане на обезщетението от бюджета на орган, който трябва да се използва изключително за целите на регулаторната дейност“

I. Въведение

1. Преюдициалните запитвания, отправени от Augstākā tiesa (Senāts) (Върховен съд, Латвия), са относно тълкуването на член 107, параграф 1 ДФЕС във връзка с разпоредбите на латвийското право относно изкупуването на електроенергия от предприятия, произвеждащи електроенергия във водноелектрически централи.

2. Запитванията са отправени в рамките на две дела между SIA „DOBELES HES“ (жалбоподател по дело C-702/20) и SIA „GM“ (жалбоподател по дело C-17/21) (наричани по-нататък „жалбоподателите“) съответно, и Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (Комисия за регулиране на обществените услуги, Латвия, наричана по-нататък „Комисията за регулиране“), заведени, поради това че за периода 1 март 2006—1 април 2010 г. същата комисия не е определила средната тарифа за продажба на електроенергията, въз основа на която е изчислена завишената цена, на която публичноправен субект, а именно дружеството AS Latvenergo, изкупува излишъка от произведената от жалбоподателите електроенергия.

[1] Език на оригиналния текст: френски.

Тъй като считат, че са увредени от поведението на Комисията за регулиране, жалбоподателите искат поправянето на вредите, които твърдят, че са претърпели, поради това че тази тарифа не е била определена.

3. Поставените от запитващата юрисдикция на Съда преюдициални въпроси засягат три „класически“ проблема в областта на държавните помощи. Тази юрисдикция иска да се установи, най-напред, дали национална мярка, която се състои в изкупуването на произведената водноелектрическа енергия на цена, двойно по-висока от средната тарифа за продажба на електроенергията, включва „ресурси на държавата“, така че да може да бъде квалифицирана като държавна помощ. След това посочената юрисдикция пита дали присъденото от национален съд обезщетение за вреди може да се приравни на „държавна помощ“ по смисъла на член 107, параграф 1 ДФЕС. Накрая, същата юрисдикция поставя редица въпроси относно критериите, които трябва да се вземат предвид при анализа на съвместимостта на тази мярка с правото на Съюза, в случай че тя бъде квалифицирана като държавна помощ.

II. Правна уредба

A. Правото на Съюза

1. Регламент (ЕС) № 1407/2013

4. Член 3 от Регламент (ЕС) № 1407/2013 [2], озаглавен „Помощ de minimis“, гласи:

„1. Приема се, че мерките за помощ не отговарят на всички критерии по член 107, параграф 1 [ДФЕС] и следователно са освободени от изискването за уведомяване по член 108, параграф 3 [ДФЕС], ако изпълняват условията, посочени в настоящия регламент.

2. Общият размер на помощта de minimis, предоставяна във всяка държава членка на едно и също предприятие, не надхвърля 200 000 EUR за период от три бюджетни години.

[…]“.

5. Член 5, параграф 2 от този регламент има следния текст:

„Помощта de minimis не се кумулира с държавна помощ, отпусната за същите допустими разходи или с държавна помощ за същата мярка за финансиране на риска, ако чрез това кумулиране може да се надвиши най-високият приложим интензитет на помощта или размер на помощта, определен в конкретните обстоятелства за всеки отделен случай с регламент за групово освобождаване или с решение, приети от Комисията […]“.

6. Член 7, параграф 1 от посочения регламент предвижда като преходни разпоредби:

„Регламентът се прилага за помощта, предоставена преди влизането му в сила, ако помощта изпълнява условията по този регламент. Всяка помощ, която не отговаря на тези условия,

[2] Регламент на Комисията от 18 декември 2013 година относно прилагането на членове 107 и 108 от Договора за функционирането на Европейския съюз към помощта de minimis (ОВ L 352, 2013 г., стр. 1 и поправка в ОВ L 198, 2014 г., стр. 14).

ще бъде преценявана от Комисията в съответствие с приложимите рамки, насоки, известия и уведомления“.

2. Регламент (ЕС) 2015/1589

7. Член 1 от Регламент (ЕС) 2015/1589[3] гласи:

„За целите на настоящия регламент се прилагат следните определения:

б) „съществуваща помощ“ означава:

i) без да се засягат […] точка 3 и допълнението към приложение IV към Акта за присъединяване […] на Латвия […], всяка помощ, която съществува в съответната държава членка преди влизането в сила на ДФЕС, т.е. схеми за помощ и индивидуална помощ, които са били въведени в действие преди и продължават да се прилагат след влизането в сила на ДФЕС в съответната държава членка;

ii) разрешена помощ, т.е. схеми за помощ и индивидуална помощ, които са били разрешени от Комисията или от Съвета;

iii) помощ, за която се счита, че е била разрешена съгласно член 4, параграф 6 от Регламент (ЕО) № 659/1999[4] или член 4, параграф 6 от настоящия регламент или преди [Регламент № 659/1999], но в съответствие с настоящата процедура;

iv) помощ, която се счита за съществуваща съгласно член 17 от настоящия регламент;

v) помощ, която се счита за съществуваща помощ поради това че може да се установи, че в момента на въвеждането ѝ в действие не е представлявала помощ и в последствие е станала помощ поради еволюцията на вътрешния пазар и без да е била изменяна от държавата членка. Когато определени мерки са станали помощ след либерализирането на дадена дейност от правото на Съюза, такива мерки не се считат за съществуваща помощ след датата, определена за либерализиране;

в) „нова помощ“ означава всяка помощ, т.е. схеми за помощ и индивидуална помощ, които не са съществуваща помощ, включително измененията на съществуваща помощ;

[…]“.

8. Член 2 от Регламент 2015/1589, озаглавен „Уведомяване за нова помощ“, гласи следното:

„1. Освен когато е предвидено друго в нормативните актове, приети съгласно член 109 от ДФЕС или други релевантни разпоредби от него, за всички планове за предоставяне на нова помощ се отправя уведомление до Комисията в подходящ срок от съответните държави членки […]

[3] Регламент на Съвета от 13 юли 2015 година за установяване на подробни правила за прилагането на член 108 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ОВ L 248, 2015 г., стр. 9 и поправка в ОВ L 186, 2017 г., стр. 17).

[4] Регламент на Съвета от 22 март 1999 година за установяване на подробни правила за прилагането на член 93 от Договора за ЕО (ОВ L 83, 1999 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 1, стр. 41).

[…]“.

9. Член 3 от посочения регламент, озаглавен „Отлагателна клауза“, предвижда:

„Помощ, за която се отправя уведомление съгласно член 2, параграф 1, не се въвежда в действие преди Комисията да вземе или да се счита, че е взела решение за разрешаването на такава помощ“.

10. Член 17 от посочения регламент, озаглавен „Давностни срокове за възстановяване на помощта“, гласи:

„1. Правомощията на Комисията за възстановяване на помощ са предмет на давностен срок от десет години.

2. Давностният срок започва да тече в деня, в който неправомерната помощ е предоставена на бенефициера, било като индивидуална помощ или като помощ по схема за помощ […]

3. Всяка помощ, по отношение на която давностният срок е изтекъл, се счита за съществуваща помощ“.

3. Директива 2002/20/ЕО

11. Съображение 30 от Директива 2002/20/ЕО[5] гласи следното:

„Върху доставчиците на електронни съобщителни услуги могат да се налагат административни такси, с цел да се финансират дейностите на националните регулаторни органи във връзка с управлението на системата за разрешение и предоставянето на права за използване […]“.

12. Член 12 от тази директива, озаглавен „Административни такси“, предвижда в параграф 1:

„Всички административни такси, наложени върху предприятията, които предоставят услуга или мрежа по общото разрешение, или на които е било предоставено право на използване:

а) по размер покриват единствено административните разходи за управлението, контрола и изпълнението на общата лицензионна схема […]

[…]“.

[5] Директива на Европейския парламент и на Съвета от 7 март 2002 година относно разрешението на електронните съобщителни мрежи и услуги (ОВ L 108, 2002 г., стр. 21; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13 том 35, стр. 183), изменена с Директива 2009/140/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2009 г. (ОВ L 337, 2009 г., стр. 37, (наричана по-нататък „Директива 2002/20“).

Б. Латвийското право

13. Член 40, параграф 1 от Enerģētikas likums (Закон за енергетиката), в редакцията му, която е в сила в периода от 1 юни 2001 г. до 7 юни 2005 г., гласи:

„Лицензираното електроразпределително предприятие изкупува от малките водноелектрически централи излишъка от произведената от тях електроенергия, […], на цена, съответстваща на двойния размер на средната тарифа за продажба на електроенергията. Изкупната цена се определя впоследствие от регулаторния орган“.

14. Член 30, параграф 1 от Elektroenerģijas tirgus likums (Закон за пазара на електроенергия), в редакцията му, действаща в периода от 8 юни 2005 г. до 31 декември 2014 г., предвижда:

„Производителите на електроенергия от възобновяеми енергийни източници, които са започнали да осъществяват дейността си преди влизането в сила на настоящия закон, продават електроенергията на публичния оператор на […] цени, които са били приложими по отношение на тях към момента на влизане в сила на настоящия закон“.

15. Член 30, параграф 3 от този закон, в редакцията му, която е в сила в периода от 8 юни 2005 г. до 14 май 2008 г., предвижда:

„[…] Разходите за това изкупуване се понасят от всички латвийски крайни потребители на електроенергия, пропорционално на потреблението им, когато част от електроенергията, произведена от възобновяеми източници, е изкупена от публичния оператор или когато понесените от него разходи са компенсирани“.

16. Член 29, параграф 1 от likums „Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem“ (Закон за органите за регулиране на обществените услуги) гласи:

„Функционирането на регулаторния орган се финансира от приходи от начисляваната държавна такса за регулирането на обществените услуги и от плащания за предвидените в други законови и подзаконови разпоредби услуги, предоставяни от регулаторния орган“.

III. Споровете по главното производство, преюдициалните въпроси и производството пред Съда

17. Още преди присъединяването на Република Латвия към Европейския съюз законодателят на тази държава членка въвежда правна уредба, чиято цел е насърчаване на производството на електроенергия от възобновяеми източници. По-конкретно, член 40, параграф 1 от Закона за енергетиката предоставя на малките водноелектрически централи за срок от осем години, считано от началото на тяхната експлоатация, правото да продават излишъка от произведената от тях електроенергия на лицензираното електроразпределително предприятие по тарифа, равняваща се на двойния размер на средната тарифа за продажба на електроенергията. Тази тарифа трябва да се определи от Комисията за регулиране.

18. След присъединяването на Република Латвия към Съюза това предимство е запазено със Закона за пазара на електроенергия, влязъл в сила на 8 юни 2005 г. Така в спорния период, от март 2006 г. до септември 2008 г., производителите на електроенергия от

водноелектрически централи (каквито са жалбоподателите) имат право да продават излишъка от произведената от тях електроенергия на публичния оператор, а именно дружеството Latvenergo, изцяло притежавано от държавата, на завишена цена. По силата на националното право средната тарифа за продажба на електроенергията се определя от Комисията за регулиране в качеството ѝ на регулаторен орган на пазара на електроенергия.

19. През 2010 г. Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Конституционен съд, Латвия) постановява, че между 2005 г. и 2010 г. завишената цена е била неправилно изчислена от Комисията за регулиране. Вследствие на това жалбоподателите, които са експлоатирали водноелектрически централи през този период, искат от този орган да им изплати обезщетение за вредите, претърпени в резултат на това, че съответната тарифа не е била определена[6], а след това сезират административния съд с жалба срещу издадените от комисията откази.

20. С две решения от 31 май и от 10 юли 2019 г. Administratīvā apgabaltiesa (Регионален административен съд, Латвия) осъжда Комисията за регулиране да им изплати съответно сумите от 3406,63 EUR и 662,26 EUR. Като взема предвид поисканото от нея в хода на делото становище на Европейската комисия обаче, тази юрисдикция обуславя заплащането на въпросните суми от отлагателното условие за тях да бъде отправено уведомление до тази институция като за държавни помощи и тя да предостави разрешение за тях или да се счита, че е предоставила такова разрешение.

21. Комисията за регулиране подава касационна жалба срещу тези решения до Augstākā tiesa (Senāts) (Върховен съд) — запитващата юрисдикция. Тази юрисдикция решава да спре производствата и да постави на Съда следните преюдициални въпроси, които са еднакви по двете дела:

„1) Трябва ли да се счита, че наложеното на публичния оператор задължение да изкупува електроенергия на цена, по-висока от пазарната, от производители, които използват възобновяеми енергийни източници за производството на електроенергия, възползвайки се от предвиденото за крайния потребител задължение да плаща пропорционално на потреблението си, съставлява намеса на държавата или чрез ресурси на държавата по смисъла на член 107, параграф 1 [ДФЕС]?

2) Следва ли понятието „либерализиране на пазара на електроенергия“ да се тълкува в смисъл, че може да се счита, че либерализирането вече се е осъществило, когато са налице определени елементи на свободна търговия, като например договори, сключени от публичен оператор с доставчици от други държави членки? Може ли да се счита, че либерализирането на пазара на електроенергия започва в момента, когато законодателството предостави на част от потребителите на електроенергия (например на потребителите на електроенергия, свързани към електропреносната мрежа, или на небитовите потребители на електроенергия, свързани към разпределителната мрежа) правото да сменят доставчика на електроенергия? Какво влияние оказва развитието на регулирането на пазара на електроенергия в Латвия — и по-специално положението отпреди 2007 г. — върху преценката на помощта, отпусната на производителите на електроенергия, в светлината на член 107, параграф 1 [ДФЕС] (за целите на отговора на първия въпрос)?

[6] Твърдяната вреда съответства на разликата между платената на жалбоподателите от публичния оператор цена и цената, на която същият е трябвало да купува електроенергията, ако средната тарифа за продажба на електроенергията е била определена за периода 1 март 2006 г.—30 ноември 2007 г. за DOBELES HES и 1 март 2006 г.—30 септември 2008 г. за GM.

3) Ако отговорите на първия и втория въпрос са в смисъл, че помощта, отпусната на производителите на електроенергия, не съставлява държавна помощ по смисъла на член 107, параграф 1 [ДФЕС], дали фактът, че жалбоподателят в момента действа на либерализиран пазар на електроенергия и че изплащането на обезщетение за вреди понастоящем му предоставя предимство спрямо други оператори на съответния пазар, означава, че обезщетението за вредите трябва да се разглежда като държавна помощ по смисъла на член 107, параграф 1 [ДФЕС]?

4) Ако отговорите на първия и втория въпрос са в смисъл, че помощта, отпусната на производителите на електроенергия, е държавна помощ по смисъла на член 107, параграф 1 [ДФЕС], следва ли в контекста на предвидения в посочената разпоредба контрол над държавните помощи да се счита, че претенцията на жалбоподателя да бъде обезщетен за вредите, претърпени поради непълното упражняване на законното му право да получи плащане в по-голям размер за произведената електроенергия, трябва да се приравни на искане за отпускане на нова държавна помощ, или пък такава претенция представлява искане за изплащане на неполучената по-рано част от държавна помощ?

5) Ако на четвъртия преюдициален въпрос се отговори в смисъл, че претенцията на жалбоподателя трябва да се разглежда — в контекста на миналите обстоятелства — като искане за изплащане на неполучената по-рано част от държавна помощ, следва ли от член 107, параграф 1 [ДФЕС], че към днешна дата с оглед на произнасянето относно изплащането на посочената държавна помощ трябва да се анализира настоящото състояние на пазара и да се има предвид действащата правна уредба (включително съществуващите понастоящем ограничения с цел избягване на свръхкомпенсацията)?

6) За целите на тълкуването на член 107, параграф 1 [ДФЕС] релевантно ли е обстоятелството, че за разлика от водноелектрическите централи вятърните електроцентрали в миналото са получавали помощ в пълен размер?

7) За целите на тълкуването на член 107, параграф 1 [ДФЕС] релевантно ли е обстоятелството, че само част от водноелектрическите централи, които не са получили помощ в пълен размер, понастоящем ще получат обезщетение?

8) Трябва ли член 3, параграф 2 и член 7, параграф 1 от [Регламент № 1407/2013] да се тълкуват в смисъл, че тъй като размерът на спорната понастоящем помощ не надхвърля прага на помощта de minimis, следва да се счита, че за посочената помощ са приложими критериите, предвидени за помощта de minimis? Трябва ли член 5, параграф 2 от този регламент да се тълкува в смисъл, че предвид условията за избягване на свръхкомпенсацията, предвидени в Решение № SA.43140 на Комисията, в настоящия случай разглеждането на обезщетението за претърпените вреди като помощ de minimis може да доведе до недопустимо кумулиране?

9) Ако в настоящия случай се приеме, че е била отпусната/изплатена държавна помощ, трябва ли член 1, букви б) и в) от [Регламент 2015/1589] да се тълкува в смисъл, че обстоятелства като разглежданите по настоящото дело съответстват на нова държавна помощ, а не на съществуваща държавна помощ?

10) При утвърдителен отговор на деветия преюдициален въпрос и за целите на преценката за това дали положението на жалбоподателя може да се приравни на получаването на помощ, която се счита за съществуваща по смисъла на член 1, буква б), подточка iv) от Регламент 2015/1589, трябва ли да се има предвид само датата, на която действително е извършено изплащането на помощта, като начален момент на давностния срок по смисъла на член 17, параграф 2 от този регламент?

11) Ако се приеме, че е била отпусната/изплатена държавна помощ, трябва ли член 108, параграф 3 [ДФЕС] и член 2, параграф 1 и член 3 от Регламент 2015/1589 да се тълкуват в смисъл, че процедура за уведомяване за държавна помощ като разглежданата по настоящото дело се счита за подходяща, когато националният съд е уважил претенцията за обезщетение за вреди, при условие че е получено решение на Комисията за разрешаване на помощта, и е задължил Министерството на икономиката да представи пред Комисията в двумесечен срок от постановяването на съдебното решение съответното уведомление за наличие на помощ за търговската дейност?

12) За целите на тълкуването на член 107, параграф 1 [ДФЕС] релевантно ли е обстоятелството, че обезщетението за вреди се търси от публичноправен орган (Комисията за регулиране), който никога не е бил задължен да покрива такива разходи и чийто бюджет се формира от държавните такси, заплащани от доставчиците на обществени услуги в регулираните сектори и предназначени изключително да осигурят функционирането на регулаторния орган?

13) Съвместим ли е режим за обезщетяване като спорния в настоящото производство с принципите от правото на Съюза, приложими към регулираните сектори, и по-специално с член 12 и съображение 30 от [Директива 2002/20]?“.

22. Писмени становища са представили регулаторният орган, латвийското, германското и нидерландското правителство, както и Комисията. Тези страни са отговорили писмено в определения за това срок и на поставени от Съда въпроси в изпълнение на член 61, параграф 1 от Процедурния правилник на Съда. Тези страни, както и жалбоподателите и испанското правителство, освен това са изразили становища в проведеното на 29 март 2022 г. в голям състав съдебно заседание.

IV. Правен анализ

A. По първия преюдициален въпрос

23. С първия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали схема, която задължава публичните оператори да изкупуват електроенергията, получена от възобновяеми енергийни източници, на цена, по-висока от пазарната, посредством наложено на крайния потребител задължение да финансира тези плащания, трябва да се счита за „намеса на държавата или чрез ресурси на държавата“ по смисъла на член 107, параграф 1 ДФЕС.

24. Следва да се припомни, че квалифицирането на мярка като „държавна помощ“ по смисъла на тази разпоредба предполага да са изпълнени четири условия, а именно: да е налице намеса на държавата или чрез ресурси на държавата, тази намеса да е в състояние да засегне търговията между държавите членки, да предоставя селективно предимство на

своя получател и да нарушава или да заплашва да наруши конкуренцията [7].

25. Поставеният на Съда въпрос се отнася само за първото от тези условия, а именно наличието на ресурси на държавата. В това отношение следва да се отбележи, че според постоянната съдебна практика мярката може да бъде квалифицирана като намеса на държавата или като помощ, предоставена чрез ресурси на държавата, ако са изпълнени две отделни и кумулативни условия: 1) отговорност за мярката носи държава членка и 2) мярката е пряко или непряко предоставена чрез държавни ресурси [8].

26. Що се отнася, на първо място, до условието, свързано с възможността за вменяване на отговорност, следва да се прецени дали трябва да се приеме, че държавата членка е участвала в приемането на тази мярка. Счита се, че това условие е изпълнено, когато разглежданата мярка е въведена със законов или подзаконов акт [9]. Във връзка с това следва да се констатира, че разглежданият в главното производство механизъм за компенсация е въведен по законодателен път и следователно трябва да се счита, че отговорност за него носи държавата, което впрочем не се оспорва от нито една от заинтересованите страни.

27. Що се отнася, на второ място, до условието предимството да бъде предоставено чрез държавни ресурси, е важно да се отбележи, че за попадащи в приложното поле на член 107, параграф 1 ДФЕС се признават само предимствата, предоставени пряко или непряко чрез държавни ресурси [10].

28. Отбелязвам в началото, че представеното от Комисията писмено становище по този втори критерий е довело до искане от страна на германското правителство настоящите дела да се разгледат от голям състав, в съответствие с член 16, параграф 3 от Статута на Съда на Европейския съюз. Според това правителство това разглеждане било оправдано от факта, че проблематиката, свързана с критериите, които трябва да се вземат предвид, за да се докаже наличието на „ресурси на държавата“, имала принципно значение за тълкуването на член 107, параграф 1 ДФЕС. По-точно, това правителство счита, че само по себе си данъчното естество на дадена мярка не придава държавен характер на получените ресурси, обратно на защитаваното от Комисията становище по този въпрос. Определящ обаче бил фактът, че получените ресурси действително са на разположение на образувания, които са публичноправни или под държавен контрол. В рамките на цялостна преценка данъчното естество било само индиция за наличието на публичен контрол и на правомощие да се разполага с получените ресурси.

29. Преди да се вземе становище по тази проблематика, следва да се установи дали разглежданата по делата в главното производство мярка включва ресурси на държавата.

7 Решение от 13 септември 2017 г., ENEA (C-329/15, EU:C:2017:671, т. 17 и цитираната съдебна практика).

8 Вж. в този смисъл решение 16 май 2002 г., Франция/Комисия (C-482/99, EU:C:2002:294, т. 24 и цитираната съдебна практика).

9 Решение от 28 март 2019 г. Германия/Комисия (C-405/16 P, наричано по-нататък „решение Германия/Комисия“, EU:C:2019:268, т. 49 и цитираната съдебна практика).

10 Решение от 16 май 2002 г., Франция/Комисия (C-482/99, EU:C:2002:294, т. 24).

1. Преценката на разглежданата латвийска схема с оглед на практиката на Съда

30. Бих искал да отбележа в самото начало, че във връзка с мерките за подпомагане на енергията от възобновяеми източници, приведени в действие от повечето държави членки, е налице богата съдебна практика. Тя съдържа полезни указания за отговора на първия преюдициален въпрос.

31. Така, от практиката на Съда е видно, че мярка, която се състои в задължение за изкупуване на енергия, може да попадне в обхвата на понятието „помощ“, макар да не предполага прехвърляне на държавни ресурси[11]. Всъщност член 107, параграф 1 ДФЕС обхваща всички имуществени средства, които публичните органи могат ефективно да използват, за да подкрепят предприятия, без да бъде релевантно дали тези средства спадат постоянно или не към патримониума на държавата. Така, макар съответстващите на разглежданата мярка суми да не се притежават постоянно от държавата, обстоятелството, че те остават непрекъснато под публичен контрол и следователно на разположение на компетентните национални органи, е достатъчно, за да бъдат квалифицирани като държавни ресурси[12].

32. Съдът е постановил също, че фондове, финансирани от въведени от законодателството на държава членка задължителни вноски, които се управляват и разпределят в съответствие с това законодателство, може да се считат за ресурси на държавата по смисъла на член 107, параграф 1 ДФЕС, дори да са управлявани от различни от публичния орган субекти[13]. В това отношение обстоятелството, което е от решаващо значение, е, че такива образувания са упълномощени от държавата да управляват държавен ресурс, а не са само обвързани от задължение за изкупуване чрез собствените си финансови ресурси[14]. В това отношение е необходимо да съществува връзка между, от една страна, съответното предимство и от друга, намаляването — най-малкото възможно — на държавния бюджет[15]. Тази връзка съществува при всички положения, когато законодателят предписва на крайните потребители да заплащат в съответствие с обективен критерий (например потреблението на електроенергия) вноска на публичния орган. Всъщност такава вноска може да бъде приравнена на такса. Това важи и ако вноската се начислява от образувание, различно от публичния орган, като оператор на мрежа[16].

33. Съдът се основава по-специално на гореизложените елементи, за да постанови, че за мерките, разглеждани по известен брой дела, подобни на делата по главното производство, би трябвало да се счита, че те включват ресурси на държавата[17].

34. Освен случаите, в които Съдът постановява, че върху въпросните ресурси е съществувал контрол на държавата, следва да се разгледат и обстоятелствата, при които Съдът приема, че няма такъв контрол.

[11] Решение от 13 септември 2017 г., ENEA (C-329/15, EU:C:2017:671, т. 24 и цитираната съдебна практика).

[12] Решение от 13 септември 2017 г., ENEA (C-329/15, EU:C:2017:671, т. 25 и цитираната съдебна практика).

[13] Решения от 2 юли 1974 г., Италия/Комисия (173/73, EU:C:1974:71, т. 35) и от 19 декември 2013 г. Association Vent De Colère! и др. (C-262/12, EU:C:2013:851, т. 25).

[14] Решение от 19 декември 2013 г., Association Vent De Colère! и др. (C-262/12, EU:C:2013:851, т. 30 и 35 и цитираната съдебна практика).

[15] Решение Германия/Комисия (т. 60 и 84 и цитираната съдебна практика).

[16] Решение от 17 юли 2008 г., Essent Netwerk Noord и др. (C-206/06, наричано по-нататък „решение Essent Netwerk Noord и др.“, EU:C:2008:413, т. 45—47 и 66) и решение Германия/Комисия (т. 65—71).

[17] Решение Essent Netwerk Noord и др. Вж. също решение от 19 декември 2013 г., Association Vent De Colère! и др. (C-262/12, EU:C:2013:851) и от 15 май 2019 г. Achema и др. (C-706/17, EU:C:2019:407).

35. Така в решение PreussenElektra Съдът приема, че ресурси на държавата не са включени в мерки, с които държавата единствено определя минимална или максимална цена за покупката или продажбата на конкретна стока или услуга [18]. От това следва, че държавата не контролира, нито разполага със средствата, когато законодателят регламентира цените и съответно определя начина на разпределяне на произтичащата от тази цена финансова тежест между съответните частноправни образувания, без освен това да се намесва в управлението или при определяне на предназначението на средствата. В този случай частноправните образувания управляват техни собствени финансови средства, а не държавни ресурси.

36. Впрочем наличието на държавни ресурси не е доказано, когато предвидена в закона допълнителна такса за предварително определена категория лица (а именно потребителите) не е задължителна. Така в решение Германия/Комисия Съдът приема, че за да може да се говори за държавни ресурси, допълнителната такса трябва да бъде задължителна de jure в смисъл, че задължителният ѝ характер трябва да произтича от националното право [19]. Следователно, ако националната правна уредба просто се ограничава да „позволи“ прехвърлянето на допълнителна такса на дадена категория лица, на тази категория лица не е наложена никаква „задължителна допълнителна такса“, поради което придобитите от такава допълнителна такса ресурси не стават държавни.

37. Сега спорната латвийска мярка следва да се анализира в светлината на гореизложеното.

38. Отбелязвам, на първо място, че въведената от латвийското правителство схема е съдържала задължителна допълнителна такса, която е наложена на всички крайни потребители едностранно от законодателя посредством правно обвързващ акт, така че тя може да бъде приравнена на налог [20].

39. Следва да се подчертае, на второ място, че събираните от крайните потребители суми, които са използвани за изкупуването на електроенергията, произведена от възобновяеми източници, се управляват от образувание, намиращо се под публичен контрол, а именно изцяло притежаваното от държавата дружество Latvenergo. Това дружество управлява средствата, които получава, и ги разпределя на доставчиците на енергия от възобновяеми източници според определените в латвийския закон критерии. Фактът, че Latvenergo не е разполагало с никаква свобода на преценка при определяне на предназначението на получените средства (които трябва да бъдат използвани само за предвидените от тази схема цели), изобщо не променя факта, че всички решения в това отношение се вземат от публичните органи [21].

40. Поради това трябва да се констатира, че през целия жизнен цикъл на разпределянето на съответните средства, а именно от момента, в който те са събрани от крайните потребители на електроенергия, до разпределянето им между въпросните предприятия, тези средства са се намирали постоянно под публичен контрол при спазване на строго регламентирана рамка.

[18] Решение от 13 март 2001 г. (C-379/98, наричано по-нататък „решение PreussenElektra“, EU:C:2001:160, т. 58 и 59).

[19] Решение Германия/Комисия (т. 70 и 71).

[20] Вж. точка 32 от настоящото заключение.

[21] Вж. в този смисъл решение Essent Netwerk Noord и др. (т. 69 и 70).

41. Отбелязвам също, че като се имат предвид тези характеристики, латвийската схема се различава от схемите, разглеждани по делата, по които са постановени решения PreussenElektra и Германия/Комисия. Така, в разглежданата по главното производство схема задълженията, свързани с изкупуването, са уредени с правно обвързващ акт, а именно наложена със закон задължителна допълнителна такса, за разлика от разглежданата по дело Комисия/Германия допълнителна такса. Освен това, обратно на разглежданата по дело PreussenElektra схема, която предвижда, че финансирането на мерките в подкрепа на възобновяемите енергийни източници произтича изключително от частни източници, средствата, използвани в рамките на латвийската схема за компенсиране на разходите, свързани с изкупуването на електроенергия от възобновяеми източници на определената от държавата по-висока цена, са били събирани от крайните потребители. Следва също така да се припомни, че задължението за изкупуване в рамките на латвийската схема е възложено на конкретен, изцяло публичен оператор, а не на частноправни образувания.

42. С оглед на изложеното по-горе считам, че независимо от подхода, възприет във връзка с повдигнатата от германското правителство проблематика, латвийската схема включва „ресурси на държавата“ по смисъла на член 107, параграф 1 ДФЕС. Всъщност, от една страна, както беше обяснено в точка 38 от настоящото заключение, схемата е финансирана чрез задължителна такса, която може да се приравни на налог. От друга страна, както беше изложено в точки 39 и 40 от настоящото заключение, включените във финансирането на схемата ресурси се събират, управляват и разпределят от изцяло държавно дружество и следователно се намират във всеки момент под контрола на държавата.

2. Становище по повдигнатата от германското правителство проблематика

43. Повдигнатата от германското правителство проблематика свидетелства за сложността, която поражда тълкуването на понятието „ресурси на държавата“, по-конкретно в областта на енергията от възобновяеми източници. В този смисъл залогът за Съда е да намери равновесна точка между, от една страна, „риска от прекомерно стесняване“, което би довело до това правото на Съюза да допусне създаването на комплексни схеми, позволяващи заобикалянето на правилата относно държавните помощи, и от друга страна, „риска от прекомерно разширяване“, който би произтекъл от квалифицирането като държавни помощи на мерки за подпомагане на енергията от възобновяеми източници, които не включват използването на ресурси на държавата.

44. Именно в този контекст Съдът е разгледал поредица от дела относно схеми, въведени от държавите членки за подпомагане на енергията от възобновяеми източници. Важният извод от тази съдебна практика е, че за да се установи наличието на ресурси на държавата, включените средства трябва да се намират непрекъснато под публичен контрол и ефективно да са на разположение на държавата. С други думи, наличието на ресурси на държавата ще зависи от степента на контрол, който упражнява държавата върху включените средства.

45. Този извод позволява, на първо място, да се изключи прилагането на нормите за държавните помощи, когато държавата няма никакъв контрол върху включените средства. Такъв ще бъде например случаят, когато схема за подпомагане на енергията от възобновяеми източници предвижда, че средства с частен произход се разпределят между предприятия, без тези средства да бъдат поставени на разположение на държавата, както по делото, по което е постановено решение PreussenElektra.

46. На второ място, от припомнената в точки 31 и 32 от настоящото заключение съдебна практика следва, че условието за контрол върху държавните ресурси се счита изпълнено в две хипотези, а именно, от една страна, когато въпросната мярка се отнася за средства, събирани от такса или от други задължителни допълнителни такси като вноски или задължения, които са в полза на държавния бюджет, и поради това могат да се приравнят на налог и от друга страна, когато националното законодателство налага заплащането на вноска и събраните в резултат на това средства се управляват и разходват от самата държава или от образувание, което действа за сметка на държавата и под неин контрол.

47. За две кумулативни условия ли става въпрос? Такава е по същество проблематиката, повдигната от германското правителство. Според мен отговорът на този въпрос трябва да бъде отрицателен.

48. Считам, че практиката на Съда трябва да се тълкува в смисъл, че при наличие на средства, събирани чрез такса или други допълнителни такси, вноски или задължения, налагани на всички крайни потребители едностранно от законодателя посредством правно обвързващ акт, поради което могат да се приравнят на налог, тези средства винаги имат държавен характер — който очевидно е вътрешноприсъщ на понятието „налог“ — така че условието, свързано с контрола на държавата върху средствата и поставянето им на нейно разположение, се счита изпълнено. Впрочем струва ми се, че това становище се потвърждава от практиката на Съда [22].

49. Същевременно това не е единственото условие, което позволява квалифицирането на дадена мярка като включваща държавни ресурси. Така, наличието на ресурси на държавата може да бъде доказано и чрез втория критерий, който позволява да се установи, че събраните по силата на законодателен акт ресурси действително се оказват под контрола на държавата [23].

50. От друга страна, според мен фактът, че по някои дела Съдът е решил да анализира този втори критерий, макар преди това да е заключил, че става въпрос за такса, не би трябвало да се тълкува като имплицитно признаване на кумулативния характер на тези две условия, както поддържа германското правителство. В това отношение припомням, че анализът, който Съдът е трябвало да направи, в частност по горепосочените дела, се отнася за мерки, които чувствително са се различавали от гледна точка както на правната, така и на икономическата си сложност. От това следва, че анализът „на всички […] обстоятелства“ на конкретна мярка — в съответствие с използвания от Съда в решение Essent Netwerk Noord и др. израз — може да се окаже необходим в хипотези, при които данъчният характер на разглежданата мярка не може да се изведе ясно и недвусмислено. Освен това очевидно такъв анализ ще бъде необходим, когато разглежданата мярка не е задължителна такса или допълнителна такса, която може да се приравни на налог.

51. Отбелязвам също, че алтернативният характер на посочените две „условия“ е потвърден и в практиката на Съда. Така според моя прочит на решение Германия/Комисия [24], тъй като разглежданата в това решение допълнителна такса EEG

[22] Вж. решение Essent Netwerk Noord и др. (т. 69—75); вж. и решения от 19 декември 2013 г., Association Vent De Colère! и др. (C-262/12, EU:C:2013:851, т. 21, 25, 28—36), от 15 май 2019 г., Achema и др. (C-706/17, EU:C:2019:407, т. 63—67) и от 16 септември 2021 г., FVE Holýšov I и др./Комисия (C-850/19 P, непубликувано, EU:C:2021:740, т. 46).

[23] За да се счита, че това условие е изпълнено, следва да се докаже, че средствата са събрани и управлявани от предприятие, което се намира под контрола на държавата.

[24] Вж. точки 65—72 от това решение. Вж. в този смисъл и решение от 16 септември 2021 г., FVE Holýšov и др. (C-850/19 P, EU:C:2021:740, т. 46).

няма същите характеристики като надбавката върху цената на електроенергията, разглеждана от Съда в решение Essent Netwerk Noord и др. (т.е. характеристиките на налог), Съдът е приел, че трябва да провери останалите елементи, възприети от Общия съд в обжалваното решение в полза на държавния произход на ресурсите[25]. Освен това в решение Achema и др.[26] Съдът посочва, че средства, събирани задължително от операторите на електрически мрежи от икономическите оператори и от крайните потребители, може да се считат за ресурси на държавата (т. 64 и 65 от това решение), и впоследствие приема, „освен това“, че трябва да се приеме, че тези средства, разпределяни между получателите по схемата от намиращ се под публичен контрол субект, който не разполага с никакво право на преценка, що се отнася до определянето и предназначението на тези средства, остават под публичен контрол (т. 66 и 67 от посоченото решение).

3. Отговор на преюдициалния въпрос

52. С оглед на гореизложеното считам, че на първия преюдициален въпрос следва да се отговори, че задължението на публичния оператор да изкупува електроенергия от производителите, използващи възобновяеми енергийни източници, на цена, по-висока от пазарната, като се ползва от задължението на крайния потребител да плаща цена, пропорционална на потреблението, трябва да се счита за помощ, предоставена чрез ресурси на държавата по смисъла на член 107, параграф 1 ДФЕС.

Б. По втория преюдициален въпрос

53. С втория си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи кои елементи позволяват да се определи датата на либерализирането на пазара на електроенергия в Латвия и до каква степен положението на посочения пазар преди 2007 г. би се отразило на преценката за наличието на държавна помощ по смисъла на член 107, параграф 1 ДФЕС.

54. Според латвийското правителство този въпрос би трябвало да бъде обявен от Съда за недопустим, тъй като той не може да се отрази върху изхода на спора по главното производство, доколкото претендираното от жалбоподателите обезщетение отговаря на критериите за „държавна помощ“, независимо от момента на либерализирането на пазара на електроенергия.

55. Макар че запитващата юрисдикция, която единствена е компетентна да установява и да преценява фактите по делото в главното производство, трябва да се произнесе по този въпрос, ми се струва, че с него тази юрисдикция иска да се установи дали е възможно държавна помощ да съществува на пазар, който не е либерализиран. Всъщност би могъл да се постави въпросът дали при липсата на либерализиране на пазара на електроенергия някои от предвидените в член 107, параграф 1 ДФЕС условия може да не са налице. Припомням в това отношение, че квалификацията „държавна помощ“ предполага изпълнението на четири условия, сред които тези, които предвиждат, че помощта би трябвало да „нарушава конкуренцията“ и да „засяга търговията между държавите членки“.

[25] Така в точка 72 от решение Германия/Комисия едва след като изключва наличието на „специален налог“, Съдът приема, че „ето защо“ следва да се провери дали посочените други два елемента (а именно държавният контрол върху доходите или върху операторите на мрежи) му позволяват „въпреки това“ да приеме, че приходите от допълнителната такса EEG представляват държавни ресурси.

[26] Решение от 15 май 2019 г. (C-706/17, EU:C:2019:407).

56. Следва да се отбележи, от една страна, че Съдът вече е постановил, че предимство, предоставено на някои предприятия, например под формата на субсидии, може да засегне търговията между държавите членки и да наруши конкуренцията дори преди пълното либерализиране на пазара в съответния сектор [27]. От друга страна, Съдът посочва, че националният съд следва да прецени дали пазарът е отворен за конкуренция [28]. Запитващата юрисдикция обаче изглежда е отговорила утвърдително на този въпрос, като е посочила, че преди 1 юли 2007 г., т.е. преди настъпването на фактите по делата в главното производство, латвийският пазар на електроенергия вече е бил либерализиран (и свързан с пазарите на електроенергия на други държави членки).

57. При тези условия считам, че Съдът би трябвало да обяви втория въпрос за недопустим, тъй като изглежда хипотетичен и ирелевантен за изхода на делата по главното производство. В това отношение припомням, че Съдът е приел, че не е компетентен да дава отговор на запитващата юрисдикция, при положение че поставените му въпроси нямат никаква връзка с фактите или с предмета на главното производство и следователно не отговарят на никаква обективна необходимост за решаването на спора по главното производство [29].

В. По третия преюдициален въпрос

58. С оглед на отговора, който предлагам да се даде на първия преюдициален въпрос, считам, че не следва да се отговаря на третия въпрос. Ако Съдът приеме, че трябва да се отговори на този въпрос, препращам към анализа по-долу относно четвъртия преюдициален въпрос.

Г. По четвъртия и деветия преюдициален въпрос

59. С четвъртия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали, ако разглежданата мярка бъде квалифицирана като „държавна помощ“, уважаването на претенцията за обезщетение за вреди ще съставлява нова помощ, или ще трябва да се приравни на изплащането на неполучената по-рано част от държавната помощ. С деветия си въпрос тази юрисдикция иска да се установи дали предоставена като такова обезщетение държавна помощ трябва да се квалифицира като „нова помощ“, или като „съществуваща помощ“ по смисъла на член 1, букви б) и в) от Регламент 2015/1589. Считам, че тези два въпроса трябва да се разгледат заедно, тъй като са свързани.

1. По отражението на квалификацията на претенциите на жалбоподателите за поправяне на вреди с оглед на разпоредбите относно държавните помощи

60. Следва да се отбележи, на първо място, че страните по главното производство са повдигнали въпроса дали установяването на наличието на държавна помощ може да зависи от класифицирането на исковете, предявени по силата на националното право.

[27] Решение от 10 юни 2010 г., Fallimento Traghetti del Mediterraneo (C-140/09, EU:C:2010:335, т. 49).

[28] Решение от 10 юни 2010 г., Fallimento Traghetti del Mediterraneo (C-140/09, EU:C:2010:335, т. 50).

[29] Решение от 17 май 1994 г., Corsica Ferries (C-18/93, EU:C:1994:195, т. 14).

61. В това отношение жалбоподателите и нидерландското правителство считат, че по делата в главното производство запитващата юрисдикция трябва да се произнесе по претенция за обезщетение за вреди, основана на отговорността на регулаторния орган за непозволено увреждане. Всъщност вредата, чието поправяне се иска, произтича от допуснато от този орган нарушение, което впрочем е установено от национална юрисдикция. Така, като се основават на описаната в точка 63 от настоящото заключение съдебна практика, изведена от решение от 27 септември 1988 г., Asteris и др. (106/87—120/87, EU:C:1988:457), жалбоподателите поддържат, че сам по себе си фактът, че предявеният иск е за обезщетение за вреди, е достатъчен, за да се изключи наличието на държавна помощ.

62. Обратно, латвийското правителство твърди, че претендираното от жалбоподателите обезщетение съответства не на иск за обезщетение за вреди, основан на вреда, причинена от държавна намеса — и то независимо от квалифицирането на този иск като такъв по националното право — а по-скоро на получаването на предимство, предвидено в член 30, параграф 3 от Закона за пазара на електроенергия [30].

63. Следва да се отбележи, на второ място, че в решение Asteris и др. Съдът вече се е произнесъл по подобен въпрос, като е постановил, че държавните помощи имат коренно различно правно естество от обезщетението за вреди, което националните органи са осъдени да заплатят на частноправни субекти, за да поправят вредата, която са им причинили [31]. По този начин, като изплаща обезщетение, държавата цели да възстанови финансовото положение, което щеше да е налице, ако не беше утежнено вследствие на нейната намеса. Няма никакво съмнение, че някои форми на обезщетение, предоставяни на предприятията, не представляват държавни помощи. Целта на държавна помощ по смисъла на член 107, параграф 1 ДФЕС обаче е на някои предприятия да се предостави предимство, което подобрява тяхното съществуващо финансово положение и положението им на пазара спрямо други конкуренти.

64. Същевременно такива искове за обезщетение не трябва да водят до заобикаляне на ефективното прилагане на нормите в областта на държавните помощи [32]. Лица, които не са могли да се ползват от помощ, за която не е отправено уведомление до Комисията и която не е разрешена от същата, не могат да искат равностойността на неполучената помощ като „обезщетение за вреди“, тъй като това би означавало косвено отпускане на неправомерна помощ [33].

65. Отбелязвам, на трето място, че сам по себе си фактът, че плащането на сума произтича от съдебно решение, не изключва възможността то да бъде квалифицирано като „държавна помощ“. Така в решение Buonotourist/Комисия Съдът постановява, че Италия е отпуснала държавна помощ чрез решение на Consiglio di Stato (Държавен съвет, Италия), при което на доставчик на транспортни услуги с автобус е предоставена компенсация за задължения за извършване на обществена услуга [34]. По същия начин в решение DEI и Комисия/Alouminion tis Ellados Съдът постановява, че Гърция е отпуснала държавна

[30] Тази разпоредба предвижда правото излишъкът от електроенергия да се продава на публичния оператор на цена, два пъти по-висока от средната продажна цена на електроенергията, по-висока от фиксираната за съответния период.

[31] Решение от 27 септември 1988 г. (106/87—120/87, EU:C:1988:457, т. 23).

[32] Решение от 11 ноември 2015 г., Klausner Holz Niedersachsen (C-505/14, EU:C:2015:742, т. 42—44).

[33] Заключение на генералния адвокат Ruiz-Jarabo Colomer по съединени дела Atzeni и др. (C-346/03 и C-529/03, EU:C:2005:256, т. 198).

[34] Решение от 4 март 2020 г. (C-586/18 P, EU:C:2020:152, т. 88—97).

помощ посредством определение за обезпечителни и привременни мерки на Protodikeio Athinon (Първоинстанционен съд Атина, Гърция), с което за няколко месеца се възобновява прилагането на преференциална тарифа за снабдяване с електричество в полза на производител на алуминий [35].

66. Вярно е, че от чисто теоретична гледна точка да се приеме, че държавна помощ може да бъде предоставена от национална юрисдикция, противоречи на принципа за разделение на властите. Всъщност едно съдебно решение (като такова) не създават нови права, които преди това не са съществували, а само тълкува и прилага съществуващи правни норми. Това принципно становище обаче не може да намери пълно приложение в областта на държавните помощи, по-конкретно с оглед на факта, че няма значение кой държавен орган предоставя държавна помощ (включително когато става въпрос за юрисдикция).

67. Поради изложените по-нататък съображения считам, че съдебно решение, с което се уважават претенциите на жалбоподателите, може да представлява „държавна помощ“, и то независимо от класифицирането им като искове за обезщетение по силата на националното право.

68. Според мен това произтича, най-напред, както от решение Buonotourist/Комисия, посочено в точка 65 от настоящото заключение, така и от постоянната практика на Съда, съгласно която мерките за държавна помощ се определят обективно в зависимост от техните последици, а не според техните причини или цели [36]. Автоматичното изключване обаче на наличието на държавна помощ, когато едно решение „формално“ се отнася до претенция за обезщетение, би довело до това понятието за държавна помощ да не се определя обективно в зависимост от действието му, а субективно в зависимост от приелия го публичен орган.

69. По-нататък, възприемането на формален критерий само въз основа на националното право за това кои искове могат да породят право да се получи държавна помощ според мен би довело до реален риск от заобикаляне на разпоредбите от правото на Съюза относно държавните помощи. Така би било достатъчно искане за отпускане на неправомерна държавна помощ да бъде формулирано като претенция за обезщетение, за да се избегнат правилата за държавните помощи и контрола както на Комисията, така и на националните съдилища. Очевидно е, че такова разрешение би накърнило полезното действие на член 108, параграф 3 ДФЕС.

70. Накрая, според мен настоящите дела илюстрират по доста поразителен начин този риск, доколкото изглежда, че — въз основа на проверката, която запитващата юрисдикция следва да извърши — исковете за обезщетение ще доведат до същия резултат, както прилагането на закона, с който се предвижда изкупуването на електроенергия на по-висока цена, което представлява държавна помощ (както беше установено в отговор на първия преюдициален въпрос). Така чрез предявените искове за обезщетение жалбоподателите искат от национален съд да им отпусне държавна помощ, от която те не са могли да се възползват по-рано по силата на закона. Фактът, че претенциите на жалбоподателите са квалифицирани като претенции за обезщетение по силата на националното право, изобщо не променя тази констатация. Поради това претендираното от жалбоподателите обезщетение може да се счита за „държавна помощ“ по смисъла на член 107, параграф 1 ДФЕС.

[35] Решение от 26 октомври 2016 г. (C-590/14 P, EU:C:2016:797, т. 58 и 59).

[36] Решение от 8 декември 2011 г., France Télécom/Комисия (C-81/10 P, EU:C:2011:811, т. 17).

2. По квалифицирането на претенциите за поправяне на вредите като „нови“ или „съществуващи“ помощи

71. Считам, че отговорът на въпроса дали в случая е налице „нова помощ“ или „съществуваща помощ“, може да се изведе без особено затруднение от прочита на Регламент 2015/1589.

72. Припомням в това отношение, че член 1, буква в) от този регламент предвижда, че „нова помощ“ означава всяка помощ, тоест схеми за помощ и индивидуална помощ, които не са съществуваща помощ, включително измененията на съществуваща помощ. Така, щом като предоставените на жалбоподателите обезщетения не спадат към никоя от посочените в член 1, буква б) категории „съществуващи помощи“, те представляват „нова помощ“. В частност, исканата от жалбоподателите държавна помощ явно не попада в обхвата на подточки ii) и iii) от посочената разпоредба, тъй като не е била одобрена от Комисията или от Съвета, нито за нея е отправено уведомление до Комисията.

73. С оглед на гореизложеното предлагам на четвъртия и на деветия преюдициален въпрос да се отговори, че решение, с което национален съд присъжда на жалбоподателите обезщетение за вреди, може да представлява „държавна помощ“ по смисъла на член 107, параграф 1 ДФЕС и трябва да се квалифицира като „нова помощ“ по смисъла на член 1, буква в) от Регламент 2015/1589, защото не спада към никоя от категориите „съществуващи помощи“ по член 1, буква б) от този регламент.

Д. По петия преюдициален въпрос

74. С петия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали, ако претенциите за обезщетение, разглеждани по делата в главното производство, се считат за искания за плащане на неполучената по-рано държавна помощ, това плащане трябва да зависи от актуалното положение на пазара на електроенергия и от действащото национално законодателство, включително от актуалните ограничения с цел избягване на свръхкомпенсацията.

75. Като се има предвид предлаганият от мен отговор на четвъртия въпрос, считам, че не следва да се отговаря на петия въпрос.

76. Във всеки случай считам, че този въпрос е недопустим, тъй като, изглежда, се отнася до преценката за съвместимостта с вътрешния пазар на електроенергия на изплащането на въпросните обезщетения, ако се приеме, че те са държавни помощи, отпуснати на основание действащата в периода 2005—2008 г. схема за държавни помощи. Припомням в това отношение, че от постоянната съдебна практика следва, че преценката за съвместимостта с вътрешния пазар на мерки за помощ или на схема за помощ е от изключителната компетентност на Комисията, която действа под контрола на съда на Съюза[37].

[37] Решение от 23 март 2006 г., Enirisorse (C-237/04, EU:C:2006:197, т. 23).

Е. По шестия и седмия преюдициален въпрос

77. С шестия и седмия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи, от една страна, дали фактът, че вятърните електроцентрали, за разлика от водноелектрическите централи, са се ползвали в миналото от помощ в пълен размер и дали, от друга страна, фактът, че само част от производителите на електроенергия от водноелектрически централи са обезщетени, са релевантни за тълкуването на член 107, параграф 1 ДФЕС.

78. Както Комисията и латвийското правителство, смятам, че тези обстоятелства са ирелевантни за решаването на делата по главното производство. Всъщност тези факти представляват евентуално елементи за преценката на съвместимостта с вътрешния пазар на схемата за помощ, действаща между 2005 г. и 2008 г., която, както беше уточнено в точка 76 от настоящото заключение, е от изключителната компетентност на Комисията. Поради това според мен тези въпроси трябва да се отхвърлят като недопустими.

Ж. По осмия преюдициален въпрос

79. С осмия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали предвидените за помощите de minimis критерии са приложими към помощите, предмет на разглеждане по настоящите дела, доколкото размерът им не надвишава определения в член 3, параграф 2 от Регламент № 1407/2013 [38] праг de minimis.

80. Следва да се припомни, че член 5, параграф 2 от този регламент предвижда, че таванът на помощите de minimis трябва да се преценява с оглед на вече получените от жалбоподателите помощи на същото основание от същото законодателство през същия период.

81. Подчертавам също, че макар националните съдилища да не са компетентни да се произнасят по съвместимостта на държавна помощ с вътрешния пазар, те могат да бъдат сезирани със спорове, в производствата по които са длъжни да тълкуват и да прилагат понятието за държавна помощ, посочено в член 107, параграф 1 ДФЕС, по-специално за да определят дали по отношение на държавна мярка, въведена, без да е взета предвид процедурата за предварителен контрол по член 108, параграф 3 ДФЕС, следва да бъде приложена тази процедура [39].

82. Затова на запитващата юрисдикция може да се наложи да прецени дали дадена държавна помощ попада в дерогационния режим на помощите de minimis. Следователно по всяко от делата в главното производство тази юрисдикция трябва да провери дали разглежданите помощи не се кумулират с други държавни помощи, вече получени от жалбоподателите в изпълнение на Закона за пазара на електроенергия или въз основа на други разрешени от Комисията схеми за помощ [40].

[38] Този въпрос, изглежда, е мотивиран от факта, че всяка от получените от жалбоподателите суми всъщност е по-малка от прага de minimis.

[39] Решение от 26 октомври 2016 г., DEI и Комисия/Alouminion tis Ellados (C- 590/14 P, EU:C:2016:797, т. 98 и цитираната съдебна практика).

[40] Отбелязвам в това отношение, че както запитващата юрисдикция, така и някои от страните в производството се позовават на схемата за държавни помощи, която е била в сила успоредно с мярката, предмет на главното производство, и е била одобрена с решение SA.43140 (2015/NN) на Комисията от 24 април 2017 г. — Помощ за енергията от възобновяеми източници и за комбинираното производство.

83. С оглед на гореизложеното на осмия преюдициален въпрос следва да се отговори, че в съответствие с член 5, параграф 2 от Регламент № 1407/2013 запитващата юрисдикция следва да провери дали кумулиране на разглежданите по всяко от делата в главното производство помощи с други получени от същите жалбоподатели помощи не води до превишаване на определения в член 3, параграф 2 от този регламент праг.

3. По десетия преюдициален въпрос

84. С десетия си въпрос запитващата юрисдикция иска да се установи кой е началният момент на десетгодишния давностен срок по смисъла на член 17, параграф 2 от Регламент 2015/1589.

85. Както латвийското правителство, считам, че не следва да се отговаря на този въпрос, тъй като той се основава на хипотезата, че предоставянето на спорните обезщетения е приравнено на съществуваща помощ, въпреки че тези обезщетения трябва да се считат за „нова помощ“.

86. При всички положения следва да се отбележи, че Съдът вече е постановил, че давностният срок започва да тече в деня, в който неправомерната помощ действително е предоставена на получателя [41], като същевременно уточнява, че датата на предоставяне на помощта не съответства на датата на приемане на схемата за помощ [42]. Припомням също във връзка с това, че в решение от 25 януари 2022 г., Комисия/European Food и др. (C-638/19 P, EU:C:2022:50) (по делото, известно с името „Micula“) Съдът, заседаващ в голям състав, уточнява, че моментът на предоставяне на евентуална помощ не е този, в който ищецът получава материалното право да претендира обезщетение от държавата поради твърдяно нарушение, а моментът, когато това право е признато и количествено определено в определение на арбитражния съд. Всъщност едва в този конкретен момент ищецът може да получи реално плащане на претендираното обезщетение, като придобие окончателно право да получи тази помощ, и държавата е длъжна да предостави тази помощ. Също на тази дата мярката е могла да наруши конкуренцията и да засегне търговията между държавите членки по смисъла на член 107, параграф 1 ДФЕС [43].

87. Следва обаче да се уточни, че в случая в решенията на Administratīvā apgabaltiesa (Регионален административен съд) е предвидено спиране на изпълнението им до уведомяването за помощите, които се предоставят с тях, и до последващото решение на Комисията относно същите. Поради това ефективното предоставяне на помощите, тоест плащането на обезщетенията, още не е осъществено и предвиденият в член 17, параграф 2 от Регламент 2015/1589 давностен срок не е започнал да тече.

88. Предвид отговорите, дадени на четвъртия и на деветия преюдициален въпрос, на десетия преюдициален въпрос следва да се отговори, че с оглед на квалификацията на иска за обезщетение за вреди като „нова помощ“ предвидените в член 1, буква б), подточка iv) от Регламент 2015/1589 условия не са налице, защото десетгодишният давностен срок от предоставянето на помощта не е изтекъл. Този срок започва да тече от датата на влизане в

41 Решение от 26 април 2018 г., ANGED (C-233/16, EU:C:2018:280, т. 79 и 82).

42 Решение от 8 декември 2011 г., France Télécom/Комисия (C-81/10 P, EU:C:2011:811, т. 81).

43 Решение от 25 януари 2022 г., Комисия/European Food и др. (C-638/19 P, EU:C:2022:50, т. 123—125).

сила на съдебното решение, с което се уважава претенцията за вреди, като тази дата е денят, в който помощта е предоставена на получателя по смисъла на член 17, параграф 2 от този регламент.

И. По единадесетия преюдициален въпрос

89. С единадесетия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали с оглед на член 108, параграф 3 ДФЕС, както и на членове 2 и 3 от Регламент 2015/1589, тя може да уважи претенцията за вреди само под отлагателното условие за нея предварително да бъде отправено уведомление до Комисията и същата да я разреши.

90. Ще припомня в самото начало, че задачата, която правото на Съюза възлага на националните юрисдикции при прилагането на системата за контрол на държавните помощи [44], включва по-специално задължението, когато тези юрисдикции установят, че за съответната мярка е трябвало да бъде отправено уведомление до Комисията в съответствие с член 108, параграф 3 ДФЕС, да проверят дали съответната държава членка е изпълнила това задължение и ако това не е така, да обявят тази мярка за неправомерна [45]. От това следва, че националната юрисдикция е длъжна да приложи всички последици в съответствие с националното си право от нарушение на правилата в областта на държавните помощи, и по-конкретно от нарушение на член 108, параграф 3 ДФЕС.

91. Така от горепосочената съдебна практика следва, че запитващата юрисдикция не би могла да уважи претенциите за обезщетение за вреди на производителите, при положение че тези претенции се основават на неправомерна помощ. Както беше уточнено в точка 70 от настоящото заключение, правото на обезщетение има de facto същия ефект като прилагането на законодателство, противоречащо на правото на Съюза, което би довело до нарушаване на конкуренцията. Всъщност производителите биха получили сума, равностойна на тази, която биха получили в приложение на неправомерната схема за помощи, на което националният съд по принцип трябва да попречи.

92. Припомням, от друга страна, че в рамките на разпределянето на компетентността между Комисията и националните юрисдикции, последните преценяват дали е налице помощ, но не съвместимостта ѝ с вътрешния пазар, тъй като тази втора преценка е от изключителната компетентност на Комисията и подлежи на контрол от Съда [46].

93. В случая обаче Administratīvā apgabaltiesa (Регионален административен съд) е обусловил присъждането на вреди от отлагателна клауза, по силата на която латвийските органи не трябва да изплащат никаква помощ, освен ако са уведомили за нея Комисията и са получили предварителното ѝ разрешение. Следователно, като предвижда в решенията си от 31 май и 10 юли 2019 г., че обезщетенията, които е отсъдил националните органи да заплатят на жалбоподателите, биха могли да бъдат изплатени само след като Комисията е дала съгласието си, или се счита, че го е дала, Administratīvā apgabaltiesa (Регионален административен съд) е спазил предвидените в член 108, параграф 3 ДФЕС изисквания.

[44] Решение от 26 октомври 2016 г., DEI и Комисия/Alouminion tis Ellados (C- 590/14 P, EU:C:2016:797, т. 95—98 и цитираната съдебна практика).

[45] Решение от 19 март 2015 г., OTP Bank (C-672/13, EU:C:2015:185, т. 68).

[46] Решение от 2 май 2019 г., A-Fonds (C-598/17, EU:C:2019:352, т. 45 и 46).

94. Ето защо считам, че на единадесетия въпрос следва да се отговори, че член 108, параграф 3 ДФЕС и членове 2 и 3 от Регламент 2015/1589 трябва да се тълкуват в смисъл, че допускат предоставянето на държавна помощ, когато национален съд уважи претенция за вреди, при условие че съответната държава членка уведоми Комисията за въпросната помощ и получи от нея решение, с което тази мярка за помощ се разрешава.

Й. По дванадесетия преюдициален въпрос

95. С дванадесетия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали за преценката за наличието на държавна помощ е релевантен фактът, че вреди се претендират от публичен орган, различен от този, който по принцип е длъжен да изкупува „зелената“ електроенергия от производителите и чийто бюджет е предназначен единствено за да осигури собственото му функциониране.

96. С други думи, този въпрос означава да се запита дали правният статут и задачите, възложени на юридическото лице, което следва да предостави финансово предимство, имат значение за преценката дали това предимство е предоставено с „ресурси на държавата“. Този въпрос, изглежда, произтича от особеностите на настоящите дела, и в частност от спецификата на националното право, което в случая е поверило определянето на увеличената тарифа на електроенергията на лице, различно от това, което е компетентно да изкупува „зелената“ електроенергия по тази тарифа[47]. В съответствие с националното право обаче регулаторният орган по принцип не е могъл да използва собствения си бюджет, за да изплаща държавни помощи с оглед на наложените от националното право ограничения, които му позволяват единствено да използва средствата си, за да осигури собственото си функциониране.

97. От член 107, параграф 1 ДФЕС произтича, че законодателят на Съюза е придал значение при преценката на помощта не на органа, натоварен с изплащането на държавната помощ, а на произхода на средствата, от които ще се изплаща съответната помощ. От съдебната практика впрочем ясно следва, че нито публичният или частен статут, нито самостоятелността на лицето, натоварено с предоставянето на въпросното предимство, имат значение за произнасянето по този въпрос[48].

98. С оглед на гореизложеното на дванадесетия преюдициален въпрос следва да се отговори, че правният статут и задачите, възложени на юридическо лице по силата на националното право, нямат значение за преценката дали дадено предимство е предоставено чрез „ресурси на държавата“, при положение че специфичният източник на ресурсите на държавата не се отразява на квалификацията на мярката като държавна помощ.

К. По тринадесетия преюдициален въпрос

99. С тринадесетия преюдициален въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали Директива 2002/20 може да не допуска евентуално обезщетяване на жалбоподателите.

[47] Припомням в това отношение, че по силата на националното право дружеството Latvenergo има задачата да изкупува излишъка от произведената електроенергия на по-висока цена, докато средната тарифа за продажба на електроенергията се определя от Комисията за регулиране в качеството ѝ на орган за регулиране на пазара на електроенергия.

[48] Решение от 9 ноември 2017 г., Комисия/TV2/Danmark (C-656/15 P, EU:C:2017:836, т. 44 и 45).

100. Следва обаче да се отбележи, че настоящите дела не попадат в приложното поле на тази директива, тъй като тя не е приложима към сектора на електроенергията. Освен това не изглежда нито една разпоредба от посочената директива да указва, че тя се прилага в други области освен пазара на електронните съобщения. Следователно този въпрос трябва да се отхвърли като явно недопустим.

V. Заключение

101. С оглед на гореизложените съображения предлагам на Съда да отговори на поставените от Augstākā tiesa (Senāts) (Върховен съд, Латвия) преюдициални въпроси по следния начин:

„1) Задължението на публичния оператор да изкупува електроенергията от производителите, използващи възобновяеми енергийни източници, на цена, по-висока от пазарната, като се ползва от задължението на крайния потребител да плаща цена, пропорционална на потреблението, трябва да се счита за помощ, предоставена чрез ресурси на държавата по смисъла на член 107, параграф 1 ДФЕС.

2) Решение, с което национален съд присъжда обезщетение за вреди, може да представлява „държавна помощ“ по смисъла на член 107, параграф 1 ДФЕС и трябва да се квалифицира като „нова помощ“ по смисъла на член 1, буква в) от Регламент (ЕС) 2015/1589 на Съвета от 13 юли 2015 година за установяване на подробни правила за прилагането на член 108 от Договора за функционирането на Европейския съюз, защото не спада към никоя от категориите „съществуващи помощи“ по член 1, буква б) от този регламент.

3) В съответствие с член 5, параграф 2 от Регламент (ЕС) № 1407/2013 на Комисията от 18 декември 2013 година относно прилагането на членове 107 и 108 от Договора за функционирането на Европейския съюз към помощта de minimis запитващата юрисдикция следва да провери дали кумулирането на разглежданите по всяко от делата в главното производство помощи с други получени помощи не води до превишаване на определения в член 3, параграф 2 от този регламент праг.

4) С оглед на квалификацията на иска за вреди като „нова помощ“ предвидените в член 1, буква б), подточка iv) от Регламент 2015/1589 условия не са изпълнени, защото десетгодишният давностен срок от предоставянето на помощта не е изтекъл. Този срок започва да тече от датата на влизане в сила на съдебното решение, с което се уважава претенцията за вреди, като тази дата е денят, в който помощта е предоставена на получателя по смисъла на член 17, параграф 2 от този Регламент.

5) Член 108, параграф 3 ДФЕС и членове 2 и 3 от Регламент 2015/1589 трябва да се тълкуват в смисъл, че допускат предоставянето на държавна помощ, когато национален съд уважи претенция за вреди, при условие че съответната държава членка уведоми Комисията за въпросната помощ и получи от нея решение, с което тази мярка за помощ се разрешава.

6) Правният статут и задачите, възложени на юридическо лице по силата на националното право, нямат значение за преценката дали дадено предимство е предоставено чрез „ресурси на държавата“, при положение че специфичният източник на ресурсите на държавата не се отразява на квалификацията на мярката като държавна помощ“.